

Драгољуб Ж. ПЕРИЋ\*  
Универзитет у Новом Саду  
Филозофски факултет

Оригинални научни рад  
Примљен: 11. 10. 2024.  
Прихваћен: 27. 2. 2025.

## ИЗУЧАВАЊА УСМЕНЕ КЊИЖЕВНОСТИ У КОНТЕКСТУ НАГРАДА ЗА НАУКУ О КЊИЖЕВНОСТИ Награда Матице српске *Младен Лесковац* (1993–2023)

Двојак третман усмене књижевности, флукутирајуће од саставног дела науке о књижевности (тј. историје националне књижевности) до фолклористике као аутономне области одразио се и на њено вредновање у контексту награда за науку. С једне стране, издвајају се признања попут оних у част и име Тихомира Ђорђевића („за изузетан научни и истраживачки допринос појединца у областима етнологије, фолклористике, филологије”) и Милета Недељковића („за најбоље дело из области савремене српске фолклористике”) за ауторе чија је примарна област ширег обухвата од усмене књижевности, а укључује и истраживања других видова фолклора сем вербалног. С друге стране, награда Вукове задужбине за науку, као и награда „Младен Лесковац” Матице српске (за научну монографију, односно укупни научни допринос) додељују се првенствено за науку о књижевности, у свим њеним дисциплинама – саодносно томе, и за усмену књижевност. Предмет рада биће последње поменута награда (преглед аутора, номинованих монографија, чланова жирија и др.), интенције са којима је она установљена, као и концепт ове награде за „историју књижевности”, која холистички обухвата разна интересовања М. Лесковца (те и усмене родове и жанрове попут усмене прозе или бећарца, лик и дело Вука Караџића и сл.). Такође, биће уочене извесне закономерности с којима се изучаваоци усмене књижевности појављују као номиновани аутори и(ли) чланови жирија као пример интегративног модела вредновања њиховог рада – у контексту науке о књижевности.

**Кључне речи:** систем српске књижевности, статус усмене књижевности, аутономија фолклора, награде за фолклористику / науку о књижевности, награда „Младен Лесковац”.

### 1. Рад Младена Лесковца на проучавању усмене књижевности

Прави научни радник у области хуманистике (професор, истраживач, предавач...) у настојању да посвећено и свестрано осветли свој одабрани предмет проучавања, обично ни нема на уму то како ће његов допринос бити

---

\* dragoljub.peric@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-1077-3405>

вреднован и валидиран. Супротно томе, независност увида и достојанство свога рада, он ће најбоље бранити непристајањем на компромисе, несврставањем у владајуће идеолошке, политичке или доминантне главнотокровске научне струје. Неретко, не само по цену сопственог комфора, него и егзистенцијалне сигурности. Тако је чинио и Младен Лесковац: када је 1941, током рата, остао без посла, одбио је понуду окупационих мађарских власти – ангажман предавача српске књижевности на Филолошком факултету у Пешти (према: Лудошки 2017: 6). Овај ненаметљиви ерудита, историчар књижевности и критичар, стилиста и преводилац, био је један од уредника *Летописа Матице српске*, потом и Матичин председник (1969–1979), покретач *Зборника Матице српске за књижевност и језик* (1953–), као и других Матичиних пројеката и публикација, један од оснивача Филозофског факултета у Новом Саду, његов професор (1954–1970) и декан (1954–1956), те редовни члан САНУ (1970–1990). Своју самосвојност овај културни прегалац бранио је с упорном доследношћу сопственим афинитетима – независно од тога колико они некада изгледали мали или апартни:

Тако је и академску каријеру (желећи слободу, не пристајући да се повинује ауторитетима), отпочео као већ зрео, формиран истраживач. Препуштајући се личним афинитетима и случајним открићима, полазећи од фактографских детаља, закорачивши у непознате просторе, богатио је корпус знања о националном наслеђу (Лудошки 2017: 10).

Бавећи се детаљем, откривао би велике истине. Његовим радом промовисани, „мали” усменопоетски жанрови (виц, бећарац), добијали би свој пуни легитимитет у контексту жанровског система српске књижевности. Детаљи из живота „великих” писаца (З. Орфелин, Ј. С. Поповић, Ј. Ј. Змај, Л. Костић, Д. Васиљев, Б. Петровић, Е. Кош...) откривали би нове истине о њима, а бројни гласови скрајнутих писаца предочавали су ширу слику о култури једнога времена. Чак и када је посматраним писцима и појавама придавао невелику књижевну вредност, они су свеједно значајни јер српској књижевности доприносе у континуитету и трајању, од самих зачетака:

и овако слаби какви су били, наши монаси још ће неколико деценија морати носити на својим плећима одговорност због једног стања српске књижевности, да је потом предаду у руке за реформу одлучније загрејаних, још ученијих и способнијих, лаика (Лесковац 1977: 44).

Но, ни ти писци који ће тек доћи у другој половини XVIII и почетком XIX века, неће боље проћи у његовом вредновању. Највећа Лесковчева замерка, сем техничке невештости, јесте њихов језик. Тај језик („учену” алтернативу „простосрпском”) сматрао је Лесковац 1853. у својој *Антологији старије српске поезије*, вештачком структуром, схематизованим дискурсом „техничких жаргона”, неспособним да понесе функцију поетскога језика као средства уметничког изражавања.<sup>1</sup> Није боље прошао, у Лесковчевој оцени,

<sup>1</sup> По Лесковчевом запажању, дати књижевни језик био је „скроз хибридан, измишљен, непостојећи, свеједно да ли се звао рускословенски или славјаносербски. Ни тај језик нико није знао, а што је ствар још тежа, нико га живи уопште није могао знати, никада. Језик тај се ипак, поред свих апсурдности, изграђивао током читавог столећа и предавао с колена на колена као највећа

ни језик грађанске поезије, па ни ова специфична форма на прелазу од усмене ка писаној књижевности. Она је, за њега, „на самом прагу књижевности”, „пре импулс за лирско усредсређење” него право песништво – неизграђено, примитивно и сирово, „често неизлечиво вулгарно, а у језику се распада од перифериских дијалекатских унакажења” (Лесковац 1953: XXIV). Ова поезија градске средине, условљена специфичним сензибилитетом, развојем и снажењем грађанске класе, као и повољним друштвеноекономским приликама у Јужној Угарској, заснивала се на два традицијама – рукописно ширеним песмарицама, као и на усмено преношеном народном песништву (в. Клеут 1995), као феномен на међи усмено традираног и ауторског (на литерарним канонима обликованог) песништва. Препозната као засебна, гранична („сива”) зона, грађанска поезија рукописних песмарица није заступљена у његовој антологији „старијег” српског песништва XVIII и XIX века.<sup>2</sup>

Дати геопоетски простор на коме је ова поезија егзистирала преклапао у великој мери са његовим књижевним афинитетима. Првенствено војвођански писци („пречани”) XVIII и с прве половине XIX века (З. Орфелин, Л. Мушицки, Ј. Рајић, Л. Мушицки, Л. Костић, Ј. Ј. Змај...) постали су, с једне стране, предмет његовог минуциозног проучавања, које је у битноме обележено интересовањем за неки интригантан детаљ из њиховог стваралаштва, историографски факат, незапажену чињеницу, изоловани мотив и сл. Лесковац, како запажа Палавестра, „бираним речима и лепо обликованом реченицом, на један превасходно литерарни начин, саопштава мало познат, или сасвим непознат, пикантан детаљ из културне прошлости” (1972: 49).

Исто тако, усмена књижевност (понајвише она, настајала и забележена првенствено на овим просторима), с друге стране, постала је не само још једно од поља његовог истраживања, већ и универзитетски предмет који је Лесковац, као један од оснивача и првих професора тек формираног Филозофског факултета у Новом Саду (1954–1970) предавао са посвећеношћу. Уз то, непретенцизан какав је био, није се усмерио ка читавом систему усмене књижевности, већ ка појавама периферним (али никако и мање значајним). И

---

драгоценост књижевне традиције” (1953: XVIII). Саодносно томе, јасно је да он, као такав, није задуго могао функционисати као медиј уметности речи: „И речник, и синтакса, и убиствено схематична техника саопштавања овога језика, крај обилних могућности сваковрсних произвољности, и стварних искоришћавања тих могућности, стицали су током времена још и ону опасну, глатку рутину неживих техничких жаргона који се обраћају првенствено логичној, никада естетској активности својих читалаца; а тиранијом наметнуте прво туђе метрике, па дикције, па духа, коначно су се загушили у стилу претрпаном и апструзном, у густом и масивном галиматјасу учености. Наравно да се тако не ствара живо језичко море, ни клима једино погодна за поезију; тако се најпоузданије припрема смрт поезији” (1953: XVIII).

<sup>2</sup> Лесковчева антологија јесте, пре свега, антологија ауторског песништва (били њени аутори познати или анонимни). У њој настојао је да: „прикупи све оне најузорније текстове које је наша књижевна традиција још могла понудити Бранковој књижевној оријентацији, и првенствено као уметничку насладу и радост, јер такав пример и подстрек, и да овакав приказ песничког развоја уоквири у целину једне слике” (1953: VIII–IX). Та антологија захватила је специфичан период – пре Бранка Радичевића (Поповићева антологија, са којом Лесковчева ступа у непрекинути антологичарско-приређивачки дијалог; захвата период од Бранка наовамо). Дакле, од Орфелина и Рајића, преко анонимних грађанских песника, до Стерије, Никанора Грујића и Милице Стојадиновић Српкиње. Другим речима, XVIII и прва половина XIX века, до Бранка, укључујући и његове мање познате и мање књижевно афирмисане (уистину – и мање талентоване) савременике.

ту је учинио много. Својим интелектуалним ангажманом у овој области, крунисаним антологијом бећарца (1958) и ненадмашним пропратним текстом о њему, својим *Предговором*, рехабилитовао је и превредновао („легализовао”) ову усменопоетску форму, померивши овом књигом „границе жанровског система наше народне поезије” (Милошевић-Ђорђевић 2003: 29).

Исто тако, Лесковчев рад одликује и истанчано разматрање комплексних и вишеструких веза усмене и ауторске књижевности: Студиозно је испитао и у потпуности испратио (после Ј. Скерлића и П. Поповића) процес секундарне фолклоризације књижевне анегдоте (вероватно усменог порекла) о избијеним поповим зубима, замењеним коњским, објављене најпре у *Стармалом* (*Баш његови зуби*, 1885), преко усмене анегдоте коју је Сремцу испричао Јован Ђорђевић, а потом и знамените транспозиције у роману „Поп Ђира и Поп Спира” (1894), до неких потоњих верзија – у Кићи (*Попови зуби*, 1910). Само неко ко је имао широке увиде у усмену књижевност могао је идентификовати њене „дубоке корене у свакодневном животу најширих народних слојева”, као архитект, рефлектован у често једва разазнатљивим обрисима, мотивима и алузијама, у делима српских писаца XVIII, XIX и XX века. Но, и поред свега тога, истини за вољу, истраживање усмене књижевности никада се није нашло у централном току Лесковчевих интересовања. Следствено томе, тога су били свесни и чланови жирија за награду у његову част, која је, од првог додељивања (1993) само једном у протеклих тридесет година припала аутору – фолклористи.

## 2. Награда „Младен Лесковац” – интегративни модел изучавања и евалуације усмене књижевности

Две године после Лесковчеве смрти (1992), у име Књижевног одељења Матице српске, Мирослав Егерић поднео је предлог да се установи награда „за књигу књижевноисторијских студија, монографију” (1992: 2), која би се додељивала у знак сећања на лик и дело Младена Лесковца. Предлог је прослеђен Матичином управном одбору 3. фебруара 1992. на усвајање, а по изгласавању, 15. марта 1993. усвојен је *Правилник* о награди у спомен Младена Лесковца „за најбоље научно дело из области историје српске књижевности”, о којој одлучује петочлани жири већином гласова, а која би се додељивала „сваке треће године”.<sup>3</sup> Од свог покретања до сад, награда је додељена једанаест пута, а њени лауреати били су: Драгиша Живковић (1991–1993), Новица Петковић (1994–1996), Радмила Маринковић (1997–1999), **Нада Милошевић-Ђорђевић** (2000–2002), Божидар Ковачек (2003–2005), Душан Иванић (2006–2008), Јован Делић (2009–2011), Иво Тартаља (2012–2014),

<sup>3</sup> За увид у Матичину архиву, везану за ову награду, као и несебичну помоћ око долажења до свих записника са заседања жирија откад је награда установљена, дугујем неизмерну захвалност колегиници Милени Кулић.

Марко Недић (2015–2017), Ђорђе Трифуновић (2018–2020) и Славко Гордић (2021–2023).<sup>4</sup>

Како се може видети из листе добитника, ова награда само једном до сада припала је проучаваоцу усмене књижевности – Нади Милошевић-Ђорђевић (2000–2002), са којом, како је приметио у својој беседи приликом уручења ове награде Јован Делић, „почиње нови, модернији приступ нашој усменој књижевности” (2013: 538)<sup>5</sup>, и то док је у мандату председника жирија био академик М. Пантић, представник „старе школе” историје српске књижевности. Као што је у Лесковчевим интересовањима усмена књижевност била некако на периферији, иако су се, међу предложеним кандидатима, једном или више пута појављивала имена наших фолклориста (Х. Крњевић, М. Дрндарски, Љиљана Пешикан-Љуштановић, А. Лома, М. Клеут, Б. Сувајџић, С. Гароња и др.), они остају на маргинама, тако да се ни пре, а ни после ње, ниједан фолклориста није више појавио међу лауреатима, чак ни када је награда, после десет година (2003–2005), променила свој обухват и подељена, по први пут, „за целокупно научно дело из области историје српске књижевности”, а поводом конкретне књиге, публиковане у датом периоду. Није битно променило ствари ни то што је, већ од оснивања, по један од чланова жирија био из редова изучавалаца усмене књижевности (М. Пантић 1993–2008, Нада Милошевић-Ђорђевић 2009–2020, Д. Перић 2021–).

С једне стране, одговор би се, можда, могао потражити у контексту удела усменопоетских истраживања у опусу Младена Лесковца, који у контексту његове биографије можда и није бројан, али јесте круцијелан. Саодносно томе, и жири (који се временом мењао) руководио се тиме да се академски ангажман добитника поклапа са оним „што је Лесковац радио” (Пантић), односно да избор буде „[к]ао да је Лесковац бирао” (Тартаља).<sup>6</sup> С друге стране, амбивалентни статус народне / усмене књижевности у нашој науци, од глорификованог до маргинализованог (уз активирање познатих стереотипа о „простим пјесмама”, „слепачким”, као и негативним конотирањем атрибуције у називу „народни”<sup>7</sup>, несумњиво је допринео томе. Усмена књижевност јесте саставни део система српске књижевности, али исто тако је и књижевност нижег слоја друштва, традиционалног и конзервативног – речју: сеоског.

Курсеви усмене књижевности на факултетским курикулумима изучавани су у контексту националног књижевноисторијског корпуса, а сама народна / усмена књижевност у историјама књижевности, као и у различитим прегледима, историјама или едицијама српске историје књижевности и књижевне

<sup>4</sup> Сви подаци преузети су из записника жирија за награду „Младен Лесковац”, који се чувају у Матичином архиву.

<sup>5</sup> Делић њен модерни приступ доводи у контекст укупног потоњег развоја фолклористике: „Послије њених првих већих радова јавила се цијела плејада фолклориста; процвјетала је једна дисциплина” (2013: 538).

<sup>6</sup> Наведено према рукописном записнику секретара жирија од 18. децембра 2002, управо када је предложена за ужи избор, а на следећој седници једногласно изгласана за награду, књига Наде Милошевић Ђорђевић *Казивати редом* (2002).

<sup>7</sup> На то упућује атрибуирање Вукове прве збирке *Мала простонародња славеносербска пјеснарица* (1814).

критике представљана је као интегрални део националне историјскокњижевне баштине (*Српска књижевност у сто књига*, *Десет векова српске књижевности*, *Српска књижевност у књижевној критици* и др.). Притом, њена позиција била је обично – на почетку студија, таквих едиција, антологијских избора и сл. Неретко, посматрана је и као претеча или саставни део (старије) српске књижевности. Међутим, у Лесковчевој *Антологији старије српске поезије* нема средњовековне српске поезије, као ни песама усменог постања (иако се обема областима бавио), из разумљивих интенција, датих у предговору – требало је да понуди антологију занемареног ауторског песништва, насталог у периоду од Орфелина до Б. Радичевића. Рекло би се да ово раздвајање није системско, већ пре – продукт концепције те антологије. Као што су неке друге његове антологије имале другачије интенције (уп. антологију бећарца – посвећена само једној, регионалној усменопоетској врсти). Дакле, изгледа да у Лесковчевом раду није било свесног настојања да се народна / усмена књижевност, као специфичан поетски подсистем, издваја из корпуса система српске књижевности. Он није негативно вредновао народне песме, мада се њима уистину мало бавио. Суштински је разумео зашто Вук није, иако је бележио бећарце, њих и уврстио у своје (друго) бечко издање *Српских народних пјесама*, али јесте у *Српски рјечник* (1852), под *родитељка*, *штикала* (в. Лесковац 1972: 64–65). Лесковац међутим јесте имао изразито негативан суд о грађанском песништву, за које пише да је „често неизлечиво вулгарно, а у језику се распада од перифериских дијалекатских унакажења” (1953: XXIV).

Та диспропорција одразиће се и на награди у његову част. За ових тридесет година, само једном, добитник награде у спомен Младена Лесковца био је аутор студије посвећене усменој прози (Нада Милошевић-Ђорђевић, *Казивати редом: прилози проучавању Вукове поетике усменог стварања* [2002]). Ипак, судећи на основу одлука Одељења Матице српске за књижевност и језик о именовању чланова жирија, фолклористи су – барем као чланови жирија – били ту присутни све време (у сваком заседању, један од пет чланова жирија био је проучавалац усмене књижевности). На тај начин, макар концептуално, Матица је остала доследна својој мисији интегративности и саборности.

Слично томе, саодносно схватању удела усмене књижевности у систему српске књижевности, али шире – захватајући и друге дисциплине, конципирана је награда Вукове задужбине за науку, која се, узимајући у обзир тоталитет Вуковог рада и дела (од филолошког, преко историографског и књижевнокритичког до етнографског), додељује почев од 1990, једном годишње, за „научне области којима се бавио Вук Караџић (наука о књижевности, историја, лингвистика, фолклористика, етнологија, етнографија, етномузикологија, географија).”<sup>8</sup> Заснована три године пре награде у спомен Младена Лесковца, и ова награда следила је сличне научне парадигме о целовито-

<sup>8</sup> Уп. <https://vukova-zaduzbina.rs/nagrade-vukove-zaduzbine/> 11. 9. 2024.

сти система српске књижевности (са усменом књижевношћу као његовим саставним делом).

### 3. Јакобсоновска парадигма фолклора као посебног вида стваралаштва у светлу наших награда из области фолклористике

Насупрот Матичином интегративном концепту у погледу третмана усмене књижевности, налазио би се други, аутотеличан, који бисмо условно могли одредити као јакобсоновски (или фолклористички). Наиме, Р. Јакобсон и П. Богатирјов давне 1929. објавили су свој чувени рад „Фолклор као нарочит облик стваралаштва”, у коме заступају тезу о суштинској аутономији фолклора. Своју аргументацију заснивају на неколиким специфичностима фолклорних творевина, попут колективности у стваралачком чину и рецепцији, њиховој функционалности регулисаној превентивном цензуром заједнице, намени, стратиграфији рецепијената, видовима (ре)продукције, начинима преношења, обликотворним поступцима, особитом стилу, као и специфичном систему жанрова, односно „типологији фолклорних форми” (1971: 19–27). Свој текст завршавају знаменитом тезом о неопходности осамостаљивања фолклористике као независне дисциплине:

Ако је у своје вријеме приближавање фолклористике књижевној историји омогућило да се објасни низ питања генетичкога карактера, онда ће раздвајање ових дисциплина и поновно успостављање аутономије фолклористике, вјеројатно олакшати да се разјасне функције фолклора и открију његови структурни принципи и његове посебности. (1971: 29–30).<sup>9</sup>

Такви увиди дали су за право разним видовима „струковног” повезивања проучавалаца различитих врста и типова фолклора (проучаваоци усмене књижевности, етнологи, етномузиколози и етнокореолози, лингвисти и др.) под „кровном” организацијом – Удружењем фолклориста Србије (2014–), као млађом наследницом Савеза удружења фолклориста Југославије (1955–1989). Фолклор, као свеукупност народне кулуре – диференциран у изучавањима на различите начине (нпр. у једној од последњих подела – на и материјални, обичајни и вербални [уп. ЕиА 2017: 423]), од половине прошлога века постао је плодотворно интердисциплинарно подручје, које су обележили значајни научни делатници и важне монографије. Како би се, у научном и културном смислу, афирмисао рад појединих фолклориста, успостављене су и неке, шире конципиране награде – нпр. у част и име Тихоми-

<sup>9</sup> Наравно, поред неких бриљантних увида (пре свега, откривања механизма функционисања превентивне цензуре колектива) са ставовима Јакобсона и Богатирјова немогуће је усагласити се у целости. Могли бисмо им замерити неколике претераности, попут пренаглашавања колективног карактера фолклорних дела на штру индивидуалног доприноса извођача, радикализовање разлика између фолклора и литературе, све до присилног раздвајања појединих категорија усменог и писаног (стих: ритмичка схема; поезија: усмени стил), односно њиховог преузимања како би се формално (вештачки) истакла различитост усмене поетике, њеног стила и и сталних форми од ауторских облика и жанрова, поетике и стила.

ра Ђорђевића („за изузетан свеобухватни научни и истраживачки допринос појединца у областима етнологије, фолклористике, филологије”)<sup>10</sup>, од 2018, односно у спомен Милета Недељковића „за најбоље дело из области савремене српске фолклористике (етнологије и антропологије, етномузикологије и народне књижевности)” од 2009. године (уп. Златковић 2019: 269). Ове награде опредељене су за ауторе чија је примарна област интересовања шира од домена обухватања науке о књижевности, односно народне/ усмене књижевности и која укључује и истраживања других видова фолклора поред вербалног. Уз то, оне су у својој концепцији имале, у контексту датих локалних самоуправа, ширу друштвену и културну функцију популаризације фолклористичких дисциплина, уједно постајући нека врста завичајне културне манифестације „културолошког, научног и едукативног карактера” (Златковић 2019: 269), праћена обично и адекватним културноуметничким програмом („Дани Тихомира Ђорђевића”).

Хронолошки посматрано млађе, ове награде имале су за циљ промовисање знаменитих и изузетних завичајних личности, које су оставиле трага у српској култури, етнологији и фолклористици. Будући да су оснивачи и покровитељи ових награда (и манифестација) локалне установе културе („Центар за културу и уметност Алексинац – награда „Тихомир Ђорђевић”), односно удружења грађана (Удружење грађана „Баштина и будућност – Аранђеловац 1859” – награда „Миле Недељковић”), оне, рекло би се, не могу остварити ону врсту саборности и матичности коју имају Матица српска или Вукова задужбина. Опредељујући се да промовишу фолклористичке дисциплине, ове награде, неминовно, удаљиле су се од своје књижевне контекстуализације, док популаризацијом науке и отварањем према локалном, унеколико добијају популистички карактер. Но, и претходни модел (вредновање научног рада у контексту науке о књижевности), има својих недостатака (попут сразмерно лоше заступљености фолкориста – пример награде у спомен Младена Лесковца) и могао би наликовати изолацији у дисциплинарном гетоу (односно, затварању посвећених проучавалаца у чувену метафоричку кулу од слонове кости), где се ови фолклористи – струковни посвећеници (само) узајамно прате и читају.

Који је концепт бољи – време ће показати. Али свеједно, добро је – и док постоје алтернативе.

## ЛИТЕРАТУРА

- Делић 2013:** Ј. Делић, Матица српска – једина моја стална адреса, Нови Сад: *Летопис Матице српске*. 421/4, 537–544.
- Егерић 1992:** М. Егерић, *Предлог да се установи награда „Младен Лесковац” за књижевну историју у Матници српској* (рукопис из архива Матице српске, датован 15. 1. 1992).

<sup>10</sup> Уп. <<https://aleksinacke.com/raspisan-konkurs-za-dodelu-nagrade-tihomir-djordjevic/>>, 11. 9. 2024.

- ЕиА 2017:** Љ. Гавриловић (ур.), *Етнологија и антропологија*, Београд: Службени гласник.
- Златковић 2019:** И. Златковић, Десетогодишњица награде „Миле Недељковић”, Београд: *Фолклористика*, IV/2, 269–272.
- Јакобсон, Богатирјов 1971:** R. Jakobson, P. Bogatirjov, Folklor kao naročit oblik stvaralaštva, u: M. Bošković-Stulli (прir.), *Usmena književnost. izbor studija i ogleda*, Zagreb: Školska knjiga, 17–30.
- Клеут 1995:** М. Клеут, *Народне песме у српским рукописним песмарицама XVIII и XIX века*, Нови Сад: Матица српска.
- Лесковац 1953:** М. Лесковац (прir.), *Антологија старије српске поезије*, Нови Сад: Матица српска.
- Лесковац 1958:** М. Лесковац (прir.), *Бећарац. Антологија*, Нови Сад: Матица српска.
- Лесковац 1972:** М. Лесковац, Бећарац, у: В. Недић (прir.), *Народна књижевност*, Београд: Нолит, 59–88.
- Лесковац 1977:** М. Лесковац, *Баштина. чланци и огледи из српске књижевности*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Лудошки 2017:** Н. Лудошки, Прегалац најбољег кова, у: Н. Лудошки (прir.), *Младен Лесковац – избор из дела*, Сремска Каменица: Orion spirit, 5–14.
- Милошевић Ђорђевић 2002:** Н. Милошевић Ђорђевић, *Казивати редом*, Београд: Рад.
- Милошевић-Ђорђевић 2003:** Н. Милошевић-Ђорђевић, Беседа при уручењу награде „Младен Лесковац”, Нови Сад: *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, LI/1–2, 27–30.
- Палавестра 1972:** П. Палавестра, *Послератна српска књижевност 1945–1970*, Београд: Просвета.
- Петровић 1993:** Б. Петровић, *Правилник о додели награде „Младен Лесковац”* (рукопис из архива Матице српске, датован 15. 3. 1993, с потписом Б. Петровића).
- Стефановић Карацић 1852:** В. Стефановић Карацић, *Српски рјечник*, Беч: Штампарија јерменскога манастира.

#### Интернет-извори:

- Награде Вукове задужбине* <<https://vukova-zaduzbina.rs/nagrade-vukove-zaduzbine/>> 11. 9. 2024.
- Расписан конкурс за доделу награде „Тихомир Ђорђевић”* <<https://aleksinacke.com/raspisan-konkurs-za-dodelu-nagrade-tihomir-djordjevic/>> 11. 9. 2024.

Драголюб Ж. Перич

ИССЛЕДОВАНИЯ УСТНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В СВЕТЕ ПРЕМИЙ  
ДЛЯ ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ.

Мемориальная премия Матицы сербской имени „Младен Лесковац“ (1993–2023)

## Резюме

Двойственное отношение к устной литературе, колеблющейся между неотъемлемой части науки о литературе (т. е. истории национальной литературы) и фольклористики как автономной области отразилось и на её оценке в контексте премий для учёных. С одной стороны, такие награды, как в честь и имя Тихомира Джорджевича («за выдающийся научный и исследовательский вклад человека в области этнологии, фольклористики, филологии») и Миле Недельковича («за лучшую работу в области современной сербской фольклористики») выделяются такими авторами, которых основная сфера деятельности шире устной литературы, а включает и исследования других разновидностей фольклора помимо словесного. С другой стороны, премия надела Вука Караджича для науки, а также и премия Матицы Сербской имени «Младен Лесковац» (для научную монографию, т.е. общий научный вклад) присуждаются, прежде всего, для литературоведения, во всех дисциплинах – соответственно, также и для устной литературы. Темой настоящей статьи станет последняя упомянутая премия (в виде обзора авторов, номинированных монографий, членов жюри и т.п.), одновременно цели, с которыми она была учреждена, а также и самая концепция этой премии для «истории литературы», целостно охватывающей различные интересы М. Лесковаца (а также иные устные жанры и формы, как на пример устная проза или «бечарац», как и характер и творчество Вука Караджича и т.п.). Также здесь наблюдаются определённые закономерности, с которыми исследователи устной литературы выступают в качестве номинированных авторов и/или членов жюри как пример интегративной модели оценки творчества этих фольклористов – в свете литературоведения.

**Ключевые слова:** система сербской литературы, статус устной литературы, автономия фольклора, премии в области фольклористики/литературоведения, премия «Младен Лесковац».